

ALEXANDRU VLAHUȚĂ

România pitorească

Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

<i>Mândru că poți spune: „Sunt român“</i> (Lucian Pricop)	5
<i>Fișă biobibliografică</i>	12
<i>Referințe critice</i>	14
PE DUNĂRE	
DE LA ORȘOVA LA SULINA	
Porțile de Fier	23
Turnu-Severin	24
Corbul. Hinova	26
Ostrovul Mare. Ruini	27
La Calafat	28
Desa	29
Gura Jiului. Bechetul. Celeiul	30
Siliștioara	31
Islazul	33
Turnu-Măgurele	35
Zimnicea	36
Giurgiu. Călugărenii	37
Între țărmurile noastre	40
Podul de peste Dunăre	42
Brăila	43
Galații	45
Tulcea	48
Sulina	49
PE MAREA NEAGRĂ	
Pe Insula Șerpilor	55
Constanța	56

ÎN MUNȚII NOȘTRI

Pe Colibași	63
La umbră	65
Valea Motrului	67
Mănăstirea Tismana	68
Târgu-Jiu	71
Pe valea Jiului	73
Pe înălțimile Parângului	77
Pe coama Mohorului	79
În Novaci	81
Mănăstirea și peștera Polovraci	83
În Vâlcea	85
Pe cheia Bistriței	88
Râmnicu-Vâlcei. Valea Oltului	90
La Căineni	95
Pe Argeș. Curtea-de-Argeș	96
Câmpulung	99
Rucăr. Dâmbovicioara	100
Târgoviște. Ruinele	102
Pe Ialomița. De la Târgoviște la Petroșița	105
Prin Cheia Tătarului la Schitul Peștera	107
Pe Obârșia. La Omul. Pe valea Cerbului	109
Pe valea Prahovei: Predeal, Azuga, Bușteni, Sinaia	111
Câmpina. Valea Doftanei. Slănicul-Prahovei	114
Valea Teleajenului	116
În munții Buzăului. Siriu	118
Meledic	119
Muntele Penteleu. Mănăstirea Găvanu	121
În Râmnicu-Sărat	124
În Vrancea	126
În munții Bacăului	130
În munții Neamțului	133
În munții Sucevii	142
Pe plută de la Dorna la Piatra	144
VALEA PRUTULUI [Iașii]	152
ȚARA. POPORUL	156

MÂNDRU CĂ POȚI SPUNE: „SUNT ROMÂN!“

Fondator al revistelor culturale *Vieța* (în colaborare cu V.A. Urechiă) și *Sămănătorul* (în colaborare cu George Coșbuc), redactor la *Revista nouă*, creată de B.P. Hasdeu, la care mai colaborau: B. Șt. Delavrancea, G. Ionescu-Gion, Ion Bianu, Theodor Speranția, alți prestigioși scriitori ai epocii, Alexandru Vlahuță trăiește în conștiința posterității sub influența creației eminesciene asupra operei sale; mai convențional spus: Vlahuță este un epigon eminescian. Despre actualitatea mesajului politic pe care o au scrierile sale poetice sau nepoetice este riscant să mai vorbim, răzvrătirea în fața inechității dintre clasa dominantă politicianistă și cea obidită fiind bănuită de nostalgie pentru discursul excesiv al criticii literare proletcultiste. Totuși, ce poți spune despre o poezie cu titlul „Cârmacii“, discreditat de instrumentalizarea poemului lui Zaharia Stancu (facem trimitere la poemul „Țara“, și la versul celebru, „Mândră corabia... Meșter cârmaciul“), care, recită azi tulbură prin romantism naiv: „Vai, nenorocită țară, rele zile-ai mai ajuns! / A lor gheare-nfipe-n pieptu-ți, fără milă au pătruns / Și-n bucăți împart, infamii, carnea ta, avutul tău! / Tot ce s-a găsit pe lume mai stricat, mai crud, mai rău, / Țăști nemernici fără suflet, fără nici un căpătâi / Țin a tale zile-n mână, ș-a ta cinste sub călcâi / Și călări pe tine, țară, se cred zei aceste bestii, / Cum se cred ades copiii împărați călări pe trestii / [...] Și când cugeți c-acești trântori, astă haită de samsari / Prin tertipuri și prin intrigi au ajuns puternici, mari / Când te uiți cum se răsfată, cum își fac de cap mișeii / Vai,

începi să crezi că-n ceruri adormit-au demult zeii! / Și-apoi după ce-au dat palme, și-au scuipat în fața țării / După ce-a-mbrâncit poporul în prăpastia pierzării, / Au curaj în fața lumii ca să strige-n gura mare: / – Ne vrea țara! Îi vrea țara? Auziți nerușinare! / Vai, de-ar fi pe voia țării, știți voi unde v-ați trezi: / Într-o ocnă, da, acolo oasele v-ar putrezi!“

Vlahuță nu-și trăia revolta doar pentru rațiuni de echilibru politic ci și pentru natura producțiilor lirice ale contemporanilor. Un lamento de felul „Epigonilor“ lui Eminescu, „Unde ni sunt visătorii?“ (poem prezent în bibliografiile didactice gimnaziale vreme un secol) este un caz clasic de idealizare a trecutului. Criza specifică trecerii de la o generație la alta se transferă din biologic în literar: cei vechi sunt mai talentați decât cei noi, pentru că scriu mai angajat.

„Căci mă-ntreb, ce sunt aceste vaiete nemângâiate, / Ce-i acest popor de spectri cu priviri întunecate, / Chipuri palide de tineri osteniți pe nemuncite / Triști poeți ce plâng și cântă suferințe-nchi-puite / Inimi lașe, abătute, fără-a fi luptat vreodată / Și străine de-o simțire mai înaltă, mai curată? / Ce sunt brațele acestea slabe și tremurătoare / Ce-s acești copii de ceară, fructe istovite-n floare? / ...Unde ni-s entuziaștii, visătorii, trubadurii / Să ne cânte rostul lumii și splendorile naturii? Unde ni-s sămănătorii generoaselor cuvinte, / Magii ocrotiți de stele, mergătorii înainte?“ Categorie, după gustul începutului de secol XX, înflăcărea (patriotică, în esență) nu pâRJolește poeticitatea; după gustul nostru, nostalgia pentru „splendorile naturii“, pentru „generoase cuvinte“ este o maladie poetică mai gravă decât estropierea („brațele acestea slabe și tremurătoare“, „copii de ceară“).

Dar, ceea ce l-a inculcat definitiv în conștiința publică este o proză, la prima vedere: *România pitorească*, „un veritabil atlas geografic comentat al României de la începutul secolului XX“ (Dumitru Mîcu), „o modalitate prin care autorul ne-a făcut să vedem și să iubim și mai mult țara, frumusețile ei, istoria acestui

neam, înțelepciunea țăranului român, tradițiile, datinile, obiceiurile“ (G. Ibrăileanu).

Paradoxul cărților prea citate funcționează însă și în cazul acestui text, comandat lui Vlahuță de ministrul Instrucțiunii publice, Spiru Haret: este aproape necitit. Avem de-a face cu un jurnal de călătorie, acurat, din textul căruia nu se întrevede statutul de comandă de stat. Maniera romantică de construcție a discursului, forța cinematografică a imaginilor sunt trăsăturile incontestabile ale peregrinărilor vlahuțiene.

Pusă în grila contemporană, *România pitorească* poate fi citită și ca o carte de promovare turistică, mai puțin convențională, dar, poate, ceva mai eficientă. Cum, de asemenea, textul are și un potențial de istorie a României *fin de siècle*. Jurnalul de călătorie al lui Vlahuță începe cu o croazieră pe Dunăre, de la Porțile de Fier până la Marea Neagră; descrie apoi, într-un capitol intitulat „Pe Marea Neagră“, aventura la malul mării și trece la o nouă aventură, „În munții noștri“. Munții Mehedinți, Valea Motrului și Valea Jiului, Munții Parâng, Peștera Polovragi, Vâlcea și Valea Oltului, Curtea de Argeș, Schitul Peștera, Munții Bucegi, Valea Prahovei, Munții Buzăului, Vrancea, Munții Bacăului, ai Neamțului și ai Sucevii sunt câteva dintre „stațiile“ de pe traseu pentru că drumul este parcurs călare sau cu trăsura, ori pe jos... În Moldova, o nouă aventură pe apă, „Valea Prutului“, ultima călătorie fiind prilej de prosternare în fața „statuiei lui Ștefan cel Mare. Soarele-a asfințit. Încep să se aprindă felinarele. Treptat, zgomotele orașului se depărtează, se sting. În evlavia acestei liniști, falnicul voievod, călare, cu coroana pe cap și sceptra întins, cum trage frâul cu stânga și-apasă picioru-n scară, desfăcându-și pieptul de sub manta-i de bronz, pare că s-a oprit dinaintea palatului, în răstimpul a două bătălii, să cuvânteze sfetnicilor țării. În ținuta, pe chipul și-n gestul lui e mândria gravă a domnului, care cumpănește-n mână-i soarta unui neam, și seninătatea biruitorului, care-a stat în lupte mari și-a răpus vrăjmași ce îngrozeau lumea cu vâlva puterii lor. Privirea lui arată dusă, adâncită departe, dincolo de hotarele Moldovii.“

De aici, firescul apoteozei romantice îl conduce pe autor într-o stare de extaz mistico-patriotic. Mândria de a spune: „Sunt român!“ vine ca o concluzie aproape naturală după o sumă de voiajuri și nu ca un slogan de ademenire a publicului avid de declamații politice. Acesta este și motivul pentru care eseul nostru critic poartă în titlu cuvintele cu care se încheie cartea lui Vlahuță.

Totuși, ce-l mobilizează pe avocatul pasionat de pedagogie și poezie să descindă într-un alt gen literar, pentru că, în ordine istorică, *România pitorească* este întâia tentativă reușită (postromantică) de construcție prozastică bazată pe o călătorie națională. Autorul are propria lectură a imaginilor, o lectură meditativă, cu accente de basm. Conturul istoric al locurilor și al oamenilor, incursiunile în trecutul încercat de tensiuni războinice pentru independență ori alte cauze cu miză națională. Mirarea este de resortul elogiului: „Câte-a mai văzut, Doamne, și câte mai știe Dunărea asta a noastră! Încă din vremurile tulburi, de pe când pământul nu-și așezase încă neamurile-n graniți hotărâte, roiau popoarele pe malurile ei atrăgătoare. Și n-a fost împărat mare să nu-și poarte pe aici doru-i de cucerire. N-a fost colț de lume în care să nu fi străbătut faima «Frumosului Istros», fermecătoarele legende ale acestui minunat fluviu, la care se-nchinau atâtea noroade ș-a cărui apa – scrie Sofocle – avea, în credințele celor vechi, darul de a spăla de păcate.“

Răspunsul la întrebarea referitoare la mobilizarea autorului ține de istoria cărții.

Cum am indicat deja, scrierea și publicarea acestui volum de proză își au începuturile în relația de serviciu cu Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, mai exact cu funcția de referendar la Casa Școalelor. Mandatele ministeriale ale lui Haret au adus investiții în educație, iar Casa Școalelor avea drept rol realizarea de manuale și cărți școlare. Unul dintre proiecte, inițiate de profesorul Anghel Dumitrescu, care viza elaborarea unei geografii a României și a țărilor locuite de români, primește drept rezoluție a ministrului, pentru această lucrare, ca să-i fie adresată lui Alexandru Vlahuță. În

ianuarie 1898 scriitorul supune spre aprobare planul viitoarei sale lucrări, iar în martie publică, în *Revista Ilustrată Enciclopedică* „*Gazeta Săteanului*“, o scrisoare adresată învățătorilor prin care îi ruga să-l ajute să întocmească o „Geografie pitorească a României“. Vizitele de documentare, stipendiate de minister, respectă în bună măsură traseul sugerat de învățătorii ale căror răspunsuri le primise ca urmare a scrisorii din *Gazeta Săteanului*.

Vara lui 1901 îl află pe Vlahuță în vizite de documentare pentru *România pitorească*, mai precis la Tismana. Era în efervescența înființării revistei *Sămănătorul*, discutate la Vila Sfetea de la Tismana cu doi camarazi: George Sfetea (gazda) și George Coșbuc (candidat pentru un post în „Administrația Casei Școlilor“). Deși publică *România pitorească* la sfârșitul lui 1901, Vlahuță își continuă călătoriile: în vara lui 1902, la Buzău, cu Nicolae Grigorescu, în 1905, la Constanța și o nouă călătorie la Bârlad și la Pleșești cu Paul Bujor, iar în 1906 ajunge în Ardeal, la Sibiu pentru a fi nașul lui Octavian Goga. Despre o nouă călătorie dincolo de Carpați, în iunie 1911, publică și ziarul *Tribuna* din Arad – două jumătăți mari de pagină evocând sosirea sa pe acele meleaguri.

Ediția a doua a cărții (aprilie 1902) apare la doar șase luni după cea princeps; edițiile din perioada 1948-1990 sunt supuse cenzurii ideologice, fiind eliminate din text nume ale hotelurilor la care se oprea naratorul („Carol“), referiri la oameni politici (frații Dumitru și Ion Brătianu) sau pasaje despre locurile sfinte de la mănăstiri.

Lucian Pricop